

Gulliga gossar och fräcka flickor, eller?

**En studie om barns fria lek ur ett
genusperspektiv.**

**Malin Andersson
Martina Magnusson**

Examensarbete 10 poäng
I Lärarutbildningen
Gox 219/299

Sommarterminen 2007

SAMMANFATTNING

Malin Andersson och Martina Magnusson

Gulliga gossar och fräcka flickor, eller?

En studie om barns fria lek ur ett genusperspektiv.

Engelsk titel

Sweet boys and shameless girls, or?

Antal sidor:34

Sammanfattning

I denna studie har vi undersökt hur barnen bemöts av pedagogerna i den fria leken på förskolan ur ett jämställt perspektiv. Vi har valt att fokusera på pedagogernas agerande gentemot barnen ur ett genusperspektiv, detta därför att det är ett aktuellt ämne som ofta debatteras i media och vi har ett stort intresse av ämnet. Könroller är något som vi alla tidigt i livet ”tar på oss”. Barnen i vår omgivning blir påverkade av oss vuxna som finns i deras närhet.

Den metod vi använt oss av i studien har varit av kvalitativ sort. Vi har använt oss av intervjuer med pedagoger samt observationer av barn, där vi har koncentrerat oss på hur pedagogen bemöter barnen olika om de är flickor eller pojkar.

I arbetet har vi bland annat kommit fram till att när det kommer till hur pedagogerna bemöter barnen i den fria leken, måste de bli mer medvetna om att deras bemötande av barnens kön påverkar hur jämställt ett samhälle blir i framtiden. Undersökningen har också visat att pedagogerna gärna vill tro att de redan arbetar jämställt och inte gör någon större skillnad mellan barnen, utan att de i första hand ser till individen. Vilket inte alltid har visat sig stämma med verkligheten.

Sökord: genus, könroller, fri lek.

Postadress
Växjö universitet
351 95 Växjö

Gatuadress
Universitetsplatsen

Telefon
0470-70 80 00

E-post

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Syfte/problemformulering	6
3. Disposition	7
4. Litteraturgenomgång.....	8
4:1. Historik om jämställdhet och genus från 1930-talet och fram till 2006.....	8
4:2. Vad är då jämställdhet och genus?.....	10
4:3. Våra styrdokument.....	12
4:4. Jämställdhet med tanke på leken.....	12
4:5. Sammanställning av litteraturgenomgången.....	15
5. Metod.....	16
5:1. Urval av personer vi har intervjuat och observerat.....	17
5:2. Etiska övervägande.....	17
5:3. Tillförlitlighet.....	17
6. Resultat.....	19
6:1. Följande resultat gav intervjuerna med pedagogerna.....	19
6:2. Resultat av videofilmning och observationer.....	23
6:3. Sammanfattning av resultatet.....	27
7. Diskussion.....	29
8. Referenslista.....	33
9. Bilaga.....	34

1. Inledning

Vi som ska göra detta examensarbete är två barnskötare som har arbetat på en avdelning där de under flera år har arbetat med ett medvetet jämställdhetsarbete med barnen. Detta har gjorts med utgångspunkt från Björntomten och Tittmyrans förskola i Umeå och deras sätt att arbeta med jämställdhet. Tittmyran och Björntomtens förskola ligger i byn Trödje, två mil norr om Gävle. Deras arbete med jämställdhet i förskolan startade 1996 på initiativ av Länsstyrelsen i Gävleborg och med stöd av Gävle kommun. Projektet slutfördes 1998 och har övergått till en varaktig pedagogik (Kajsa Wahlström, 2003:4-ff).

Rektor för Tittmyran och Björntomten var då Kajsa Wahlström. Hon var med och inledde och utvecklade jämställdhetsarbetet. Numera har hon skrivit en bok som heter *Flickor, pojkar och pedagoger*. Kajsa Wahlström är även en flitigt anlita föreläsare och aktiv som pedagogisk konsult vad gäller jämställdhetsfrågor (Wahlström, 2003:1). När projektet i Gävle startade arbetade det en förskollärare där vid namn Kajsa Svaleryd. Hon är författare till boken *Genuspedagogik*. Numera leder hon ett projekt i Gävle som heter Jämrum. Det går ut på att bygga upp ett jämställdhetscentrum för pedagoger i Gävle (Genuspedagogik, 2005:8). Kajsa Svaleryd är också en flitigt anlita föreläsare och handledare för jämställdhetsprojekt runt om i landet.

Efter att både ha läst och arbetat med jämställdhet under ett antal år har vi också insett hur viktigt det är att försöka påverka andra som arbetar med barn. Och hur viktigt det är att pedagogerna blir medvetna om att deras sätt att bemöta barnen inverkar på hur de ser på jämställdhet i framtiden och som vuxna.

I denna studie har vi valt att fokusera på vad som händer under den fria leken ur ett jämställdhetsperspektiv. Det vi tycker ska bli spännande att ta reda på är om pedagogerna anser det vara någon skillnad på flickornas respektive pojkarnas deltagande i den fria leken. En annan aspekt som vi vill undersöka är om pedagogerna bemöter barnen olika beroende på vilket kön barnen tillhör eller om det är något vi bara tror. Vi vill också se om pedagogerna är medvetna om att deras förhållningssätt till barnen påverkar hur den fria leken genomförs.

I de olika observationerna och intervjuerna som vi kommer att göra med personal på flera olika förskolor och fritidshem kommer vi att fokusera på de skillnader som kan förekomma i barnens fria lek. Arbetet med jämställdhet och genus är något som vi inom förskolan är ålagda att ha med i vårt arbete med barnen, då detta framgår tydligt i de olika styrdokument som vi har att rätta oss efter. Följande står det i vår läroplan, Lpfö-98:

En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barn (Läroplan för förskolan Lpfö-98:3).

2. Syfte/Problemformulering

Det är lätt hänt att tala om könen i termer av stereotyper (Kajsa Svaleryd, 2002:14).

Flickor förväntas ge upp sin vilja till förmån för andras behov, undvika konflikt och göra något annat istället. Av pojkarna förväntar vi oss en stark vilja, behov som genast måste uppfyllas och ständigt bråkande (Wahlström 2003:77).

Givetvis ska vi inte dra alla över en kam. Alla flickor aktar sig inte och alla pojkar är inte aktiva. Men det handlar också om rättvisa och att inte ha några begränsningar beroende av vilket kön man tillhör.

Vårt syfte med den här studien är att studera barns lek utifrån ett genusperspektiv, med tyngden på det sociala samspelet mellan pedagoger och barn. Vad är det som sker i realiteten, ger pedagogerna alla barn samma rättigheter till att kunna styra över sitt eget liv, nuvarande och i framtiden.

Ett av de grundläggande värdena som skall förverkligas såväl inom förskolan och skola som högskolans verksamhet är principen om jämställdhet, enligt Kennert Orlenius i boken *Värdegrunden - finns den?* (Orlenius 2003:160). Jämställdhet är att få upptäcka, pröva och utveckla sin fulla potential som individ oavsett vilket kön man tillhör. Det vi ska undersöka i vår studie är barnens fria lek ur ett genusperspektiv med tyngdpunkten på hur de bemöts av pedagogerna och om det i så fall kan bero på vilket kön de tillhör. Våra frågor som vi skall undersöka blir då följande:

Hur agerar pedagogen gentemot pojkar och flickor i den fria leken? Har de samma utrymme, eller finns det någon skillnad?

Vilka får mest uppmärksamhet av pedagogen, flickorna eller pojkarna?

Åt vilka ägnar pedagogen sin tid, dvs. utan att barnen söker den?

3. Disposition

I kapitel ett presenteras författarna till uppsatsen och deras intresse för ämnet. Kapitel två beskriver vilket syfte arbetet har och vilka problemformuleringar som ska tas ställning till. I kapitel tre kommer arbetets disposition. Det följs därefter av kapitel fyra som utgörs av en litteraturgenomgång och definition av begreppen genus, jämställdhet och jämlikhet ur ett historiskt perspektiv. I kapitel fem presenteras den metod som använts i studien och är av kvalitativ sort. Här beskrivs också hur de olika tillvägagångssätten har gjort arbetet möjligt. I detta kapitel presenteras den urvals grupp av pedagoger som har deltagit i undersökningen. I kapitel sex redovisas resultaten av de olika intervjuer och observationer som har legat till grund för studien. I kapitel sju följer diskussionen om vad undersökningen gav samt egna tankar och funderingar kring resultatet. Därefter följer kapitel åtta med referenslistan respektive kapitel nio som innehåller en bilaga med de intervjufrågor som har ställts till pedagogerna.

4. Litteraturgenomgång

4:1 Historik om jämställdhet och genus från 1930-talet och fram tills 2006

Nedan följer ett utdrag ur statistiska centralbyråns skrift *På tal om kvinnor och män 2006*.

1930-talet: Moderskapsförsäkring införs. Lika folkpension för kvinnor och män. Preventivmedel tillåts. Bidragsförskott, mödrahjälp till behövande och moderskapspenning införs. Förvärvsarbetande kvinnor får inte avskedas på grund av havandeskap, förlossning eller giftermål.

1940-talet: Karin Kock är första kvinnan i regeringen. Lika lön för samma tjänst för statligt anställda införs. Barnbidrag införs.

1950-talet: Båda föräldrarna blir förmyndare för barnet. Om kvinnan gifter sig med en utländsk man får hon ända behålla sitt svenska medborgarskap. Betald ledighet för yrkesarbetande kvinnor vid barnsbörd, i 3 månader. Kvinnor tillåts bli präster.

1960-talet: Inom en femårsperiod beslutar SAF och LO att de särskilda kvinnolönerna ska slopas. P-piller godkänns i Sverige. Ny läroplan för grundskolan. Skolan bör arbeta för jämställdhet.

1970-talet: Ny läroplan för gymnasieskolan. Skolan bör arbeta för jämställdhet. Sambeskattning ersätts av särbeskattning, d.v.s. individuell beskattning av arbetsinkomst. Föräldraförsäkring som erbjuder föräldrarna att fördela ledigheten införs. 1975 är FN: s kvinnoår. Det kommer ny abortlag som ger rätt till fri abort t.o.m 18: e veckan. 1976 inleds FN: s internationella årtionde. Den statliga sektorns stadga om jämställdhet införs. Steriliseringslag. Man bestämmer själv när man fyllt 25 år. Mellan SAF och LO-PTK sker ett jämställdhetsavtal. Småbarnsföräldrar får rätt till sex timmars arbetsdag utan inkomstkomensation.

1980-talet: Könssdiskriminerings lag införs i arbetslivet. Avskaffning av äktamakesprövning för studiemedel. Kommuner och landsting inför jämställdhetsavtal. Ny läroplan för grundskolan. Skolan är ålagd att verka för jämställdhet. Lagen om tronföljd ändras. Tronen ärvs av förstfödda dottern eller sonen. Allmänt åtal av all kvinnomisshandel på enskild plats förbjuds. Pornografiska föreställningar på offentlig plats förbjuds.

Vård av barn under 3 år i hemmet ger ATP-poäng. Kvinnoorganisationer erhåller statligt bidrag. Vid giftermål får kvinnan och mannen välja vems efternamn de vill bära. SAF och LO-PTK förnyar sitt jämställdhetsavtal. Kvinnor får söka vilka yrken de vill. FN:s kvinnoårartionde avslutas. Sambolagen träder i kraft. Femårig nationell handlingsplan för jämställdhet – riksdagsbeslut. Handlingsplan för jämställdhet i Norden.

1990-talet: Ny jämställdhetslag. Lagen revideras även under 90-talet. Statistik för jämställdhet blir officiellt. FN har sin fjärde kvinnokonferens i Beijing. En månad av föräldraförsäkringen avsätts för modern respektive fadern. Stadga om registrering av partnerskap. Den första kvinnliga biskopen erhålls. I brottsbalken sker en ändring i lagen om våld mot kvinnor. Förbud mot könsstympning av kvinnor lagstadgads. Förbud mot köp av sexuella tjänster lagstadgads.

2000-talet: Inrättning av nationellt råd för kvinnofrid. Skärpning av jämställdhetslagen avseende bl.a. Jämställdhetsanalys av löner. De s.k. sjukpenningdagarna utökas. 60 stycken av dem är belagda för vardera föräldern och kan inte överlåtas. Lagen om besöksförbud ändras. Det kan nu avse det gemensamma hemmet. Jämställdhetsintegrering inom Regeringskansliet beslutas i regeringen. Ny lag om sexualbrott. Jämställdhetspolitiken får nya mål enligt regeringsbeslut. Jämställdhetspakt för Europa beslutas i Europeiska rådet. Föräldraförsäkringens ersättning för garantidagar höjs. Riksdagen har erhållit en handlingsplan för jämställda löner (Statistiska centralbyrån, 2006:8ff).

Att kvinnan och barnen tillhör det privata och mer fördolda, medan mannen tillhör staten och det offentliga har påverkat jämställdhetsfrågan (SOU, Jämställd Förskola, 2006:35). ”Detta mönster illustreras väl av tillståndet för förskola och barnomsorg i ett internationellt perspektiv och av den pågående debatten i ett EU.perspektiv” (SOU, Jämställd Förskola, 2006:35). ”Det fanns en tid då människor hade olika rättigheter, skyldigheter och möjligheter på grund av sitt kön. De fördomar som dessa uppfattningar en gång grundade sig på brottas vi fortfarande med i dag” (Svaleryd, 2005:5). Men emellertid har nyfikenheten och intresset för jämställdhet och genus ökat nämnvärt under de senare åren.

Dock var det några få som redan på 1930-talet aktualiserade vikten av att bli behandlade och omhändertagna utifrån sin person och inte utifrån vilket kön man hade.

I *SOU, Jämställd förskola*, citerar de bl.a. Alva Myrdal. Hon menade att man bör låta pojkar liksom flickor få leka hem och familj (*SOU, Jämställd förskola, 2006:32*). Vidare citerar *SOU, Jämställd förskola* Alva Myrdal:

Låt små pojkar – liksom små flickor – få leka hem och familj, få koka mat, sy och städa; - det skadar dem inte för framtiden, och det roar dem nu. Om det ter sig ett alltför tvärt brott mot traditionen att ge dem dockor, ge då istället pojkarna en stor teddybjörn – med kläder, säng osv.

Låt flickor – liksom pojkarna – få leka med bilar och tåg, få bygga med block och få snickra, få öva sitt handlag med de tekniska leksakerna – de begär inte bättre när de är små, och kanske kan det vara dem till nytta i framtiden (*SOU, Jämställd förskola, 2006:32*).

Förskolan har format och formar fortfarande kön och är en producent av olikheter (*SOU, Jämställd förskola, 2006:31*). Ambitionerna om jämställdhet har förändrats från fokus på struktur till innehåll, och från organisation till process (*SOU, Jämställd Förskola, 2006:42*).

I det klassiska pedagogiska arvet har gosse, pojke stått i fokus och dagens verkligheter visar att detta idéhistoriska arv dessvärre följs upp på ett problematiskt sätt i nutida verksamhet. Marknad och media stödjer särbehandling och påverkar i nutiden allt högljuddare barnens vardag som aktörer för särartsliknande könsmonster. Förskolans ökade satsning på jämställdhetsarbete innebär en motkraft mot dessa tendenser och en styrning mot mer jämställda genusregimer (*SOU, Jämställd Förskola, 2006:42*).

4:2 Vad är då jämställdhet och genus?

Jämställdhet förväxlas ofta med jämlikhet. Statistiska centralbyråns publikation *På tal om kvinnor och män 2006* beskriver följande:

Ordet jämställdhet brukar i Sverige avgränsas till förhållandet mellan kvinnor och män. Jämlikhet däremot är ett vidare begrepp. Det avser rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället och utgår ifrån att alla människor har lika värde oavsett kön, etnicitet, religion, social tillhörighet m.m. Jämställdhet är en av de viktigaste jämlikhetsfrågorna (*Statistiska centralbyrån, 2006:5*).

När det gäller hur jämställdhets- och genusbegreppen beskrivs i litteraturen har vi fastnat för följande definitioner av begreppen:

Nationalencyklopedins ordbok (1993) beskriver jämställdhet som

ett tillstånd som kan anses råda antingen när män eller kvinnor har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter eller först när män och kvinnor har samma ställning och inflytande (Nationalencyklopedins ordbok Tionde bandet, 1993:275).

I Nationalencyklopedins ordbok (1992) hittas definitionen för kön och genus under ordet

genussystem, (...). Medan kön (eng.sex) är en biologisk term markerar genus (eng.gender) de socialt och kulturellt betingade skillnader mellan mäns och kvinnors status i samhället. Begreppet genus används ofta i kvinnoforskningen vid analys av uppkomsten och effekterna av könsrollshierarkin (Nationalencyklopedins ordbok Sjunde bandet, 1992:404).

Enligt Sofie Krantz och Karina Petersson (Föreläsare, Genuspedagogik 3/9-05) kan man beskriva genus följande:

Det utgår från vad som är socialt konstruerat, kvinnligt och manligt. Det kan förstås som en tolkning av kön. En process där människor formas till maskulina och feminina, som även innefattar skapande av institutioner, praktiker och föreställningar där hierarkier och olikheter skapas (Föreläsning genuspedagogik, *Barns och ungas livsvillkor i praktiken* 3/9-05 Sofie Krantz och Karina Petersson).

Vi använder följaktligen begreppet jämställdhet för att beteckna köns lika ställning som innebär att alla, både kvinnor och män, har lika rätt att delta i samhällsliv med samma skyldigheter och rättigheter, med lika värde och på lika villkor dela på makt och ansvar (Myndigheten för skolutveckling, 2003:7). En viktig del av de grundläggande demokratiska värden som förskolan ska förmedla och förankra är *alla människors lika värde* (Lpfö-98, 2006:3).

Jämställdhet mellan könen är ett av de värdegrundsmål som förskolans läroplan anser ska synliggöras i verksamheten.

Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dess värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö-98, 2 006:4).

Det är vi vuxna som gör klart för barnen vilken roll de ska ha redan som nyfödda. Så har det varit i århundraden. Vi förväntar oss olika beteende beroende på kön. Det är därför viktigt att alla deltar och hjälps åt för att driva jämställdheten framåt och att vi ger alla samma möjligheter, skyldigheter och rättigheter.

4:3. Våra styrdokument

Vad säger då våra styrdokument om barnens lek och samspelemöjligheter ur ett jämställdhetsperspektiv? De säger att barnens nyfikenhet, företagsamhet och intressen skall uppmuntras och att deras vilja och lust att lära skall stimuleras (Lpfö-98 1998:9). När det gäller vilka skyldigheter vi har som arbetar inom förskolan om hur vi ska förhålla oss till värdegrunden och barnen, står det i Lpfö98 följande:

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som skall prägla verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter skall lyftas fram och synliggöras i verksamheten (Lpfö98 1998:7).

4:4. Jämställdhet med tanke på leken

Margareta Öhman menar i sin bok *Empati genom lek och språk* att alla barn föds med ett frö av lek inom sig och hur detta frö kommer att gro beror till stor del på oss vuxna i deras närhet och hur vi bemöter dem i deras lek (Öhman 2003:89).

Många tror att när vi pratar om fri lek inom förskola betyder det att leken skall vara fri från vuxna och att pedagogerna inte skall delta, men så behöver det inte alls vara utan pedagogerna kan vara de som bjuder in barnen till att vara med i en vuxenledd lek. Emellertid

skall barnen få medverka för att de har lust och inte måste. Här har pedagogerna som arbetar tillsammans med barnen ett stort ansvar att ge alla barn möjlighet att delta oavsett vilket kön barnen tillhör. Oavsett om de är pojkar eller flickor är detta ett sätt att motverka de stereotypa könsmönster som kan finnas inom förskolan. Öhman menar att det är pedagogens ansvar att skapa ett klimat och en miljö där barnens lek ges optimalt utrymme (Öhman 2003:112).

Begreppet fri lek används ofta på förskolor. Det är mycket förvirrande. Vad är fritt och för vem? Svaren brukar bli: när barnen gör vad de vill. Men hur vet vi att barnen verkligen gör som de vill? (Wahlström 2003:184).

När det är fråga om den så kallade fria leken anser Wahlström i sin bok *Flickor, pojkar och pedagoger* rättare sagt att det är en av förskolans mest könsbevarande sysselsättning (Wahlström 2003:185).

Britta Olofsson är förskollärare och filosofie kandidat som har skrivit boken *Modiga prinsessor och ömsinta killar* där hon menar att med en genusmedveten pedagogik arbetar vi hela tiden med den egna identiteten och då är leken ett fantastiskt redskap som vi bör ta tillvara. Om man använder leken som en metod får vi också en positiv och lustfylld samvaro tillsammans (Olofsson 2007:64).

När det handlar om leken är barnen under alla omständigheter utan skuld. Hur leken blir är alltid ledarens ansvar, de hinder och möjligheter som finns är pedagogens ansvar att lösa och ta vara på. Detta anser Wahlström vara något vi bör tänka på när vi klagat på barnens lek (Wahlström 2003:72).

När man arbetar med jämställdhet eftersträvas i första hand inte likheter utan att vi ska ge alla barn fler valmöjligheter oavsett om man är flicka eller pojke. Men på grundval av olika förväntningar på flickor och pojkar är deras möjligheter starkt begränsade. Detta är något som vi som arbetar inom verksamheten måste ändra på (Olofsson 2007:77).

Enligt Wahlström börjar flickors och pojkars skilda världar redan på BB. Detta uppträder på grund av vilka förhoppningar vi har på respektive flickor och pojkar, förväntar vi oss olika företeelser av barnen, gör det att vi redan från början behandlar dem olika och ger dem olika förutsättningar (Wahlström 2003:18).

För att kunna nå en bättre jämställdhet mellan pojkar och flickor menar Olofsson att ett kompensatorisk arbetssätt är en metod man kan använda sig av. Hon anser att både flickor och pojkar som grupp behöver stärkas – men på olika sätt. Pojkarna är i behov av mer förtrolighet och närhet, de behöver tränas i omvårdnad och i att kommunicera med varandra och andra. Flickorna behöver däremot övas i självständighet, tuffhet och mod. Deras självförtroende måste också stärkas så att de tar för sig mer i olika grupsituationer och upphör att nervärdera sitt unika kön. Jobbar man målmedvetet med dessa mål utökas begreppen flicka och pojke, detta gör båda könen till segrare i jämställdhetsarbetet (Olofsson 2007:77). När Wahlström pratar om jämställdhet menar hon inte att pojkar och flickor ska byta roller med varandra utan att vi ska hjälpa dem att vidga dem (Wahlström 2003:33).

Av dem som arbetar aktivt med jämställdhet föredrar många att göra det i grupper bestående av antingen flickor eller pojkar. Givetvis kan det, precis som det finns fördelar, finnas nackdelar med att jobba på detta vis då en del pojkar är ängsliga och blyga som därmed fordrar träning i både tuffhet och mod. Lika självfallet finns det på samma sätt flickor som behöver tränas i att vara omtänksamma och som har behov av tillit.

När man arbetar kompensatoriskt är målet givetvis att flickor och pojkar ska fungera tillsammans i blandade grupper bestående av både pojkar och flickor (Olofsson 2007:79).

Genom att kombinera en kompensatorisk grupp pedagogik, där indelningen utgår från varje barns kompetens, med ett mer individuellt arbetssätt kan varje barns speciella behov tillgodoses. Då kan man nå mycket goda resultat i ett jämställdhetsarbete. (Olofsson 2007:80).

Kajsa Svaleryd skriver i sin bok *Genuspedagogik* ”I människors vardagsföreställningar ingår ofta att flickor och pojkar har olika egenskaper samt väljer att leka med olika leksaker” (Svaleryd 2005:15). Varför är det så att i människors vardagsföreställningar, när det gäller pojkar och flickor, att pojkarna har lov att vara dominerande, aktiva och krävande medan flickorna förväntas vara hjälpsamma, snälla och söta. Även om vi som vuxna ger flickorna och pojkarna samma möjligheter väljer de ofta under den fria leken könsstereotyper, dvs. flickorna väljer att leka med varandra och helst nära en vuxen. Pojkarna väljer också att leka tillsammans fast i ett eget rum utan vuxna. Här menar Svaleryd att om barnen bestämmer sig

för att leka efter sociala stereotyper kan det leda till begränsningar för både flickorna och pojkarna att forma sin egen framtid (Svaleryd 2005:15-f).

Den vuxna förebilden är en av de viktigaste ingredienserna i barns socialisationsprocess. I mötet med oss får barnen sin första spegling av det offentliga samhället. Beroende på hur vi speglar tillbaka bygger barnet bilden av sig självt. Att vara en förebild innebär att man måste göra upp med sina egna omedvetna föreställningar (Svaleryd, 2005:32-f).

En av målsättningarna med att arbeta aktivt med jämställdhet bland barnen är att vidga deras värld så att de väljer lekar, lekkamrater och lekmaterial på ett mindre könsbundet sätt (Olofssons 2007:73).

I ett jämställdhetsarbete eftersträvar vi inte likhet i första hand utan fler valmöjligheter för båda könen. Men på grund av våra skilda förväntningar på flickor och pojkar är dessa valmöjligheter i själva verket starkt begränsade (Olofsson 2007:77).

4:5 Sammanfattning av litteraturgenomgången

I litteraturgenomgången valde vi att inleda med en historisk tillbakablick om vad historien säger om jämställdhet och genus från 1930-talet fram till 2006. Detta för att lyfta fram att dessa begrepp är rätt nya i litteraturen och samhället i övrigt. För att läsarna ska kunna skilja på de olika begreppen som rör jämställdhetsfrågan definierade vi de olika begreppen som benämns i litteraturen. De begrepp som berörs är genus, jämställdhet och jämlikhet. I de styrdokument som förskolan skall följa är jämställdhet något som räknas till en av de viktiga värdegrundsfrågorna.

När det avser hur pedagogerna bör förhålla sig till den fria leken ur ett jämställt perspektiv är det något som tas upp i de böcker vi har utgått ifrån i resonemanget om hur viktigt pedagogernas bemötande är av barnen oavsett om de är flickor eller pojkar. Leken är ett av de viktigaste redskapen för barnen att kunna träna sig i socialt samspel, därför måste den vara lustfylld och ges plats i förskolan. Som pedagog är det alltid ditt ansvar vad det blir av leken. I ett aktivt jämställdhetsarbete stärks alla barn (jmf Olofsson 2007). Målet med jämställdhet är att alla barn ska ges samma möjligheter oavsett vad de har för bakgrund och förutsättningar. Inte att barnen ska vara stöpta i samma form utan att de ska våga och kunna välja själva. Det är vi vuxna som med våra förväntningar som många gånger sätter stopp för barnen och deras önskningar.

5. Metod

I sin bok om *Forskningsmetodikens grunder* menar Runa Patel och Bo Davidson, för att kunna starta ett utrednings- eller forskningsarbete behövs det alltid ett problem. Detta problem ska sedan belysas eller lösas genom en undersökning. De säger också att ett problem är något som man finner intressant att skaffa sig ny kunskap om (Patel & Davidson 2003:3). Eftersom vi har ett brinnande intresse för hur jämställdhetsarbetet bedrivs ute i verksamheten av pedagogerna kommer vår undersökning att inrikta sig på deras arbete och hur den upplevs i barnens fria lek. Detta kommer att göras genom intervjuer, videoobservationer och med papper och penna så kallade löpande protokoll av pedagogernas bemötande av flickor och pojkar i deras lek. Det som kommer att vara spännande är att se om pedagogerna har en sanningsenlig syn på hur de bemöter barnen i den fria leken och hur det överensstämmer med verkligheten.

Metoden för studien kommer att vara av kvalitativ sort. ”Med kvalitativt inriktad forskning menar man forskning där datainsamlingen fokuserar på ”mjuka” data, t.ex. i form av kvalitativa intervjuer och tolkande analyser, oftast verbala analysmetoder av textmaterial” (Patel & Davidsson, 2003:14). En kvantitativ forskning innebär däremot ”mätningar vid datasamlingen och statistiska bearbetnings- och analysmetoder” (Patel & Davidsson 2003:14). Kvalitativa och kvantitativa benämningar syftar på hur man bestämmer sig för generera, bearbeta och analysera den informationen man har samlat in (Patel & Davidsson, 2003:14). Redskapen vi kommer att använda oss av är videokamera kompletterat med observationer. Fördelen med att använda sig av videokamera är att den aldrig ljuger. Man får svart på vitt hur realiteten ser ut. Kajsa Wahlström menar att dessa observationer kan vara obarmhärtiga när de avslöjar barnens verkliga status, vilket kanske kan ge oss pedagoger en anledning till att eventuellt omvärdera våra omdömen om pojkar och flickor (Wahlström, 2003:220). Nackdelen med videokameran är att den ibland kan distrahera. Barnen slutar att leka och vill hellre titta i videokameran och filma. Det är för den skull av vikt att använda videokameran ofta så att barnen vänjer sig och glömmer bort att den finns.

Fördelen med att använda sig av observationer med papper och penna är att man kan göra det utan att det märks för tydligt. Barnen bryr sig inte så mycket om när man sitter med papper och penna. Nackdelen med de observationerna är att man inte alltid hinner med och skriva ner allt som händer och sägs. De blir inte lika tillförlitliga. Vi kommer också att genomföra intervjuer med ett antal pedagoger om hur de ser på jämställdheten i barnens fria lek.

5:1 Urval av pedagoger vi har intervjuat och observerat.

I vår undersökning har vi valt att intervjua 15 personer som är mellan 25-50 år. De som intervjuades är förskollärare och barnskötare. På grund av att det finns så få män som arbetar inom barnomsorgen i vår kommun blev det så att det enbart resulterade i att det blev kvinnor som intervjuades och observerades. Det antal pedagoger i samspel med barnen som vi har observerat är 6 stycken. I arbetet har vi intervjuat fler pedagoger än vi har observerat. Men pedagogerna som vi har observerat, var också med och blev intervjuade. De bor alla i en kommun med ca 28000 invånare. Alla urvalspersonerna arbetar i en småstad med ca 15000 invånare.

5:2. Etiska övervägande

För att ge en samlad bild av vad jämställdhet är enligt olika forskare har det varit en strävan att använda litteratur som känns relevant till det ämne som detta arbete bygger på. För att de pedagoger som har ställt upp på att intervjuas och observeras ska vara säkra på de ska förbli anonyma, har dessa gjorts på ett sådant sätt att de inte ska kunna gå att härröra till någon enskild. Intervjuerna och observationerna kommer att sparas hos författarna till examensarbetet på ett säkert vis. Observationer som är gjorda med videokamera kommer att förstöras efter avslutat arbete. Eftersom det har förekommit barn i observationerna har deras föräldrar fått ge sitt medgivande. På den förskola där dessa observationer är gjorda fylls en sådan blankett i när barnen börjar på förskolan.

5:3 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Vi har gjort 15 intervjuer med 15 olika pedagoger och observationer på sex av de intervjuade pedagogerna. Vi valde denna metod för att det är den som är bäst anpassad att använda sig av i förskolan. Men vi är medvetna om att det resultat vi får innehåller både individens "sanna" värde och ett "felvärde" (Patel & Davidsson, 2003:100). När man gör skriftliga observationer är det så att man inte hinner skriva ner allt som händer runt omkring. Följaktligen kan "felvärdet" "bero på brister i instrumentets tillförlitlighet" (Patel & Davidsson, 2003:100). Det kan också vara så att inte alla pedagoger svarade tillförlitligt på intervjuerna, utan kanske gav oss de svaren som de trodde att vi ville ha. Detta kan då ha en negativ inverkan på vår

studie. Men eftersom vi valde att intervjua ett större antal pedagoger menar vi att en högre procentsats av pedagogerna har svarat sanningsenligt. Några av observationerna är videofilmade. Har man observationerna på film så missar inte observatören något, då man kan titta på filmen flera gånger. Med tanke på antalet intervjuer och observationer anser vi att vår studie har tämligen hög tillförlitlighet. Vi önskar att vår studie ska inspirera till diskussion och reflektion hos andra pedagoger i förskolan.

6. Resultat

I följande kapitel kommer vi att presentera en sammanfattning av de intervjuer vi har gjort med pedagogerna om hur de ser på sitt bemötande av flickor och pojkar under den fria leken. Vi har intervjuat femton pedagoger som arbetar inom förskolan/fritidshem, det har varit både förskollärare och barnskötare. En del av pedagogerna som vi har intervjuat jobbar på avdelningar där de arbetar aktivt med jämställdhet och andra är verksamma där de inte arbetar speciellt med jämställdhet.

6:1. Följande resultat gav intervjuerna med pedagogerna.

Hur ser du på den ”fria leken”? Vad/vem är den till för?

När det gäller hur pedagogerna ser på vem och vad den fria leken tillför, så svarade pedagogerna att den i första hand är för barnen, men det var tre stycken som också ansåg att leken är till för dem. Då de får tillfälle att observera barnen och se hur de fungera tillsammans med andra barn i deras vardag.

Vi pedagoger kan genom observationer av leken lära oss mycket om barnen.

Alla de som vi intervjuade menade att i leken bearbeta barnen sina upplevelser av verkligheten, de får också möjlighet att träna sina olika förmågor.

Den är till för alla barnen. Leken är barnens sätt att lära sig på, men de bearbeta också olika upplevelser i den.

I den fria leken utvecklas deras förmåga att samspele med andra, att ta hänsyn och lyssna på andra men även att säga vad de tycker. Deras kreativitet och fantasiförmåga tränas dessutom i den fria leken, detta gör de för att leken är något upplevs som roligt tror pedagogerna. De menar också att motoriken tränas när barnen leker. En av pedagogerna nämnde också

hur viktigt det är att vi finns tillgängliga för barnen där de är när de leker, för då kan jag som pedagog vara med och hjälpa de barn som har svårt att hitta sin roll i leken.

Anser du att flickor och pojkar har samma möjligheter i den ”fria leken”, eller finns det några skillnader?

På frågan om pedagogerna anser att flickor och pojkar har samma möjligheter svarade tretton av femton pedagoger att de vill tro att de ger alla barn samma chanser i den fria leken oavsett vilket kön de tillhör.

Jag anser att de har samma möjligheter och att det är jag som pedagog som skall se till att de får det

Det fanns två stycken av pedagogerna som inte själva ansåg att de gör någon skillnad i hur de bemöter pojkar och flickor. Dessa två pedagoger arbetar på en avdelning där de jobbar aktivt med jämställdhet. Men av de andra som vi intervjuade fanns det fler som arbetade på en avdelning med aktivt jämställdhetsarbete, men som ändå anser att de ibland gör skillnader i sitt bemötande av barnen. De flesta som arbetar med barnen är också ganska så medvetna om att det inte alltid är så. Av dem som vi har intervjuat är flera verksamma på en förskola där de arbetar med jämställdhet och de menar att det inte enbart handlar om kön när de bemöter barnen olika. Det beror även på barnens olika personligheter, deras olika förmågor och vilken ålder de har. En anledning till att det ibland kan tendera att det blir ganska så ”flickiga” aktiviteter i förskolan tror pedagogerna kan bero på det finns så många kvinnor som är verksamma i förskolan.

Eftersom som förskolan är ”kvinnodominerad” tror jag att lekmaterialet tendera att bli lite ”flickiga” detta är viktigt att man är observant på och diskutera kring i arbetslaget.

Som exempel kom det upp under intervjuerna att om det är flickor eller pojkar som leker med en dockvagn så blir det ofta två helt olika lekar, detta kan man redan se på en småbarnsavdelning. Så även om vi ger dem samma förutsättningar blir det inte alltid likadana lekar eller framförallt inte de lekar som vi förväntar oss av olika leksaker.

Sedan menar de också att hela barnets omgivning påverkar barnens möjligheter till att själva välja vad de vill göra. Familjens och samhällets förväntningar styr över hur barnen agerar i olika situationer. Inom förskolan är det pedagogens ansvar att alla barn bemöts på samma sätt oavsett vilket kön de har.

Detta nämndes av två pedagoger och de menade också att jämställdheten måste diskuteras aktivt och ofta av arbetslaget för att öka pedagogernas medvetenhet om hur viktigt det är att arbeta med just dessa frågor.

Hur bemöter du som pedagog pojkar respektive flickor i deras lek? Bemöts de på samma sätt eller bemöts de olika på grund av vilket kön de har?

När det gäller hur man som pedagog bemöter flickor och pojkar i deras lek tror många tyvärr att de ofta behandlar pojkar och flickor olika. De pedagoger som vi har intervjuat vill gärna tro att de bemöter alla likadant oavsett vilket kön, social tillhörighet och etnisk bakgrund de har. Även de pedagoger som arbetar aktivt med jämställdhet vet med sig att de ibland gör skillnad mellan barnen, detta beror till stor del på vad man själv har med sig i sin ryggsäck.

Av de pedagoger som arbetar med jämställdhet inom förskolan var det tre stycken som menade att de bemöter barnen jämställt och inte efter vilket kön barnen har. Och även om de hoppas att de alltid gör så är de också medvetna om att det inte alltid är så.

Ett par av de pedagoger som vi har intervjuat menar att ett sätt som vi ofta använder oss i bemötandet av pojkar och flickor, är att vi utnyttjar rösten olika beroende på om det är flickor eller pojkar man pratar med/till. Av någon anledning ges pojkarna ofta mer spelrum än vad flickorna får i olika situationer och även i samma lägen.

Även om man är medveten om hur man skall bemöta, gör man omedvetet skillnader t ex. rösten. Flickor förväntas sköta sig medan pojkar har mer spelrum.

Något som återkommer i svaren är att barnen ska bemötas utifrån vilka individer de är och inte om de är flickor eller pojkar.

En av pedagogerna sa i intervjun att pojkarna ofta bemöts på ett hårdare sätt av pedagogerna än flickorna, vilket hon försöker tänka på i sitt bemötande av dem

När barnen leker, vilka ger du då som pedagog mest uppmärksamhet tror du?

I denna fråga finns det en viss skillnad i svaren från pedagogerna, fem stycken menar att det är de barn som har svårt att ta instruktioner, de som behöver hjälp, de så kallade ”strulPELLarna” som får den mesta uppmärksamheten av de vuxna. Vilka är då de så kallade ”strulPELLarna”? Jo de barn som har svårt att ta instruktioner, foga sig efter de andra barnen, de förstår inte heller alltid de sociala spelreglerna och har svårt att leka. Detta kan vara både flickor och pojkar som är dessa barn, men som man hör av namnet är det flest pojkar som kallas detta.

Sedan var det två pedagoger som tyckte att det är pojkarna som får den mesta tiden av dem, medan fyra stycken hävdade att det är flickorna som kräver mest uppmärksamhet, då de gärna vill vara nära de vuxna, de kommer också ofta och skvallrar på varandra.

Resten av pedagogerna anser att de ger flickor och pojkar lika mycket av sin uppmärksamhet. Det kan även bero på hur barngruppen ser, ibland är det många flickor i gruppen och ibland många pojkar. En del anser att det beror på individen och inte könet vem som får mest uppmärksamhet. Pedagogerna anser ofta att de som får mest uppmärksamhet är de barn som söker den på olika vis så som genom att till exempel slåss, bråka, ta saker från kompisarna, skvallra mm. Det var också några av pedagogerna som nämnde de barn som inte ”märks” så mycket och de får inte heller ta del av pedagogens uppmärksamhet lika mycket som de andra barnen som hörs och syns mer.

Det finns tyvärr alltid några barn som inte ”märks” så mycket, leker på egen hand och säger inte så mycket.

De mer krävande barnen tar så mycket plats och kraft av pedagogerna att de inte riktigt hinner med de tysta barnen.

Om barnen inte söker din uppmärksamhet, vilka tror du då får mest uppmärksamhet av dig? Varför tror du att det är så?

Svårt att svara på. Det kan bero på flera olika faktorer exempel behov, personlighet, ålder osv.

På frågan om vilka som får uppmärksamhet utan att de självmant söker den är svaren delade. Sex stycken av pedagogerna som vi intervjuade tror att både pojkarna och flickorna får lika mycket uppmärksamhet och detta sägs av pedagoger oavsett om de arbetar aktivt eller ej med jämställdhet. Och av dessa barn anser fyra av pedagogerna att det är de barn som hörs mest som får den mesta uppmärksamheten av pedagogerna och detta kan vara både flickor och pojkar. En annan pedagog som arbetar på en småbarnsavdelning menar att de barn som det händer mycket kring i hög grad får mycket uppmärksamhet och tid av pedagogerna. Dessa barn är vana sedan tidigare att få stå i centrum och få sin vilja igenom och det har inget med vilket kön de tillhör att göra. Medan två stycken menar att flickorna får mest intresse då de är så verbala och har ett rikt språk samt är lätta att prata med. En av pedagogerna som intervjuades svarade att flickorna får för det mesta också positiv uppmärksamhet av de vuxna medan pojkarna oftare drabbas av negativt intresse. Fyra av de pedagoger som vi har gjort intervjuer med menar att det är de så kallade ”strulPELLarna” som får den mesta uppmärksamheten och som man hör av namnet är det oftast pojkar som är dessa barn. De pedagoger som ofta nämner de så kallade ”strulPELLarna” har hittills inte arbetat med ett medvetet jämställdhetsarbete bland barnen, men även de pedagogerna är väl medvetna om att det finns skillnader i deras sätt att uppmärksamma och bemöta de olika barnen.

En förhoppning som många av de pedagoger har som vi har intervjuat är att de ger alla barn lika mycket uppmärksamhet, oavsett om det är flickor eller pojkar de möter.

6:2. Resultat videofilmning och observationer

Metoden att använda videokameran vid observationer var ett enkelt sätt, då den i stort sätt sköter sig själv. Däremot gav filmerna inte så mycket att analysera som vi hade hoppats på grund av att det visade sig finnas ont om pedagoger som deltog i barnens fria lek. Därför kom det sig så att vi hade mest användning av observationerna vi hade gjort med penna och

papper. Vi har observerat på två avdelningar. En avdelning där pedagogerna har arbetat medvetet med jämställdhet och genus under flera år och en avdelning där arbetet med genus inte varit i fokus. Detta med anledning av att kunna göra jämförelse mellan ett medvetet arbete med genus och ett arbete där genus och jämställdhet inte har stått i fokus.

Vi har valt att kalla observationerna A, B, C, D, E & F. Vilka som arbetar med genus och jämställdhet och vilka som inte gör det står efter sista observationen. Varför vi har valt att skriva det sist är för att läsaren ska få begrunda över varje observation och själv få göra en reflektion. Meningen med detta är att läsaren inte ska få några förutfattade åsikter innan de läser observationen. I observationerna har vi valt att benämna pedagogerna med bokstäverna A- F för att göra det hela anonymt för dem.

Hur agerar pedagogen gentemot pojkar och flickor i den fria leken?

När det kommer till hur pedagogerna agerar mot barnen i den fria leken kunde vi se följande:

A. Observatören befinner sig i avdelningens kök.

Flickorna är ganska utspridda i de olika rummen på avdelningen och videokameran och observatören med papper och penna var i ”köket”. Runt ett av borden satt det fem flickor, en pojke och en pedagog. Barnens ålder varierade mellan 3-4,5 år. Alla pärlade pärlplattor.

Det intressanta med denna situation var att en av flickorna bad pedagogen om hjälp att leta upp en speciell färg på pärlorna. Pedagogen avböjde och sa att hon som är så duktig kan leta själv. En minut senare sitter hon och letar pärlor till pojken, som inte ens bett om hjälp, men som hade lite problem med att få tag i pärlorna. I denna situation pratade flickorna mycket med varandra så det till slut blev en slags rollek mellan flickorna runt bordet. De samarbetade också genom att hjälpa varandra och ge varandra pärlor av den sort som någon behövde. Den som pedagogen ägnade sin tid åt var åt pojken. Både genom att prata med honom och genom att hjälpa enbart honom att leta pärlor i rätt färg (Jfr Wahlström 2003).

B. Observatören befinner sig i lekhallen

Barnen springer runt i lekhallen och leker tafatt. Pedagogen erbjuder barnen att springa stafett. Det vill alla vara med på. Pedagogen förklarar reglerna. Hon hämtar koner för att göra två stafettbanor. Pedagogen ber en annan pedagog att vara lagledare i det ena laget för att lättare kunna organisera och se till att alla har förstått. Så går starten. Pedagogerna uppmuntrar och hejar på varje barn. Ett av barnen en pojke har sin keps på sig när han springer. Han tappar kepsen. Och när han kommer i mål ber pedagogen honom att hämta den så att ingen ska halka på den. Pojken vill inte och pedagogen fortsätter att tjata. Men han vill ju se när de andra springer, inte hämta sin keps. Den kan han hämta sen säger han. Det hela slutar med att pedagogen hämtar hans keps. Nöjd tar han på sig den på huvudet. I samma tävling i samma lag är det en flicka som har en slags tofs i håret, med löshår på. Hon tappar den i sista kurvan på banan. Samma pedagog som innan ber henne att ta upp den så att ingen halkar på den. Flickan vill inte, då hon säger att hon är rädd att någon ska springa på henne. Men, snälla, söta du, säger pedagogen. Du som är så duktig och smidig kan smyga fram och hämta din tofs. Flickan suckar och hämtar sin tofs. Vad var det jag sa, säger pedagogen. Nu var du duktig (Jfr Wahlström 2003).

C. Observatören befinner sig i avdelningens kök.

Tre barn sitter och leker på golvet med leksaksdjur. Det är två flickor och en pojke. Barnens ålder är mellan 4-5,5 år. De har byggt upp staket och organiserat alla djuren i olika bås. Pojken som är äldst organiserar leken mer än de två flickorna. Flickorna är däremot bättre på att föreställa sig i leken. De ändrar röster efter vilka djur de föreställer och om det är djurens barn pratar de med bebisröst. Rätt som det är kommer en pojke farande rätt igenom djur, staket och barnen som sitter och leker på golvet. En av flickorna som sitter på golvet blir jättearg och skäller på pojken som sprang rakt igenom. En pedagog som sett hela händelseförloppet medlar i samtalet mellan den arga flickan och pojken. Pedagoger ser till att de båda kommer till tals. Pojken hävdar att han inte gjorde det med flit. Han säger även förlåt till de tre barnen som hade byggt upp det. Pedagoger frågar pojken hur han kan göra för att ställa allt tillrätta även om han inte gjorde det med flit. Pojken erbjuder sig att hjälpa till att bygga upp det igen. Flickan som blev arg erbjuder pojken att vara med i deras lek. Pedagoger berömmar barnen otroligt mycket, ger dem båda varsin kram och talar om för dem båda vilka

fantastiska kompisar de är. Pedagogen säger också att de är så smarta som kunde komma på både att hjälpa till och att pojken fick vara med (Jfr Wahlström 2003).

D. Observatören befinner sig i lekhallen.

Några barn, både pojkar och flickor, är i lekhallen och har fri lek. Pedagoggen sätter sig mitt på golvet på en tjockmadrass. En av flickorna slänger sig om halsen på pedagoggen bakifrån. Pedagoggen börjar killa och busa med henne. Buset övergår snart till en brottningsmatch mellan pedagoggen och barn. En av pojkarna kommer fram och försöker komma emellan. Men pedagoggen släpper inte fokus från flickan utan fortsätter att busa och brottningskramas. När de är färdiga visar pedagoggen med sitt kroppsspråk att hon är redo för nästa bus. Pojken kommer springande och säger att nu är det min tur. Absolut säger pedagoggen. Hon busar och killar honom också. Även detta bus övergår till en brottningsmatch. Dock blir det inte lika mycket brottningskramar som med flickan. Man kan se att pedagoggen i viss mån försöker att smyga in en kram då och då, men man kan se att pojken helst undviker det (Jfr Wahlström 2003).

E. Observatören befinner sig i lekhallen.

Några barn ska spela fotboll med en pedagog i lekhallen. Innan matchen börjar pratar de tillsammans igenom reglerna, så att alla ska gå in i matchen med samma förutsättningar. Det går bra att spela så länge en pedagog är med. Efter en stund går pedagoggen och sätter sig i soffan. Det går inte länge förrän matchen inte fungerar längre. Två av flickorna går fram till pedagogerna ett antal gånger för att tala om att det är en av pojkarna som inte följer reglerna. Pedagoggen ber flickorna att de ska prata med honom om det istället. Matchen lugnar inte ner sig. Två av flickorna kommer gång på gång och talar om vad som händer. Pedagoggen går in i matchen igen. Efter en stund kommer det en förälder som pedagoggen byter några ord med säger hej då och går och sätter sig i soffan. Efter knappt två minuter kommer en av flickorna fram igen och säger att en av pojkarna inte spelar som man ska.

Det visar sig att den pojken hon skyller på har gått hem. Pedagoggen talar om för flickan att man absolut inte får skylla på någon annan och att hon tycker att flickan ska vila lite från fotbollsspelet (Jfr Wahlström 2003).

F. Observatören befinner sig i lekhallen.

En pedagog sitter i soffan och barnen leker runt omkring i lekhallen. Två flickor kommer skuttande förbi. Pedagogerna ger dem varsin klapp på armen och frågar vad de leker. De svarar att de ska bygga koja med Anton och Oskar (Fig. namn). Pojkarna kommer och ställer sig jämte och vill också berätta om hur kojans ska se ut. En av dem försöker verkligen avbryta. Pedagogerna släpper inte fokus på flickorna som hade pedagogernas uppmärksamhet från början. Istället säger hon "Lyssnar Anton på dig nu?". "Nej" svarar flickorna i kör. Pedagogerna ber då en av flickorna att säga till honom att han gör det och att han väntar tills du pratat färdigt. Hon säger till honom. Han blir tyst och väntar på sin tur. När pedagogerna har pratat färdigt med flickorna vänder hon sig mot pojken och säger till honom att hon gärna vill höra vad han har att säga nu. Han berättar om sina kojbyggeidéer och pedagogerna lyssnar också intresserat på honom. Pojken går sedan i väg för att bygga koja. Pedagogerna sitter kvar i soffan och tittar på barnen när de bygger. Hon berömmar både pojkarna och flickorna lika mycket för deras fantasiska samarbete och fina kojbygge (Jfr Wahlström 2003).

Förskollärare A och B har inte arbetat med ett medvetet jämställdhets- och genusarbete.

Förskollärare C, D och E har arbetat flera år med ett medvetet jämställdhets- och genusarbete.

Förskollärare F har arbetat en kortare tid, ca 1 år, med ett medvetet jämställdhets- och genusarbete.

6:3. Sammanfattning av resultatet.

Det resultat som framkom av intervjuerna och observationerna var att pedagogerna oftast tror att de bemöter barnen mer jämställt än vad de i verkligheten gör. Detta har framkommit väldigt tydligt i de observationer där vi har jämfört svaren med intervjuerna. Att den fria leken är tillför barnen i första hand var någon som alla pedagoger menade. Men även pedagogerna kan ha nytta av den för att bland annat observera barnen. Pedagogerna menade också att barnen tränar sina olika förmågor och bearbeta sina upplevelser i leken. På frågan om alla barn ges samma möjlighet till fri lek, vill de flesta pedagoger tro att de ger pojkar och flickor samma möjligheter till att påverka sin lek. Men de är också väl medvetna om att det

inte alltid är så. Pedagogerna menade att det inte bara handla om vilket kön barnen har utan också om deras olika personligheter, vilken ålder de har och de olika förmågor de besitter påverkar hur de bemöts. Vilka förväntningar som familjen och samhället har påverkar barnens möjligheter att själva kunna välja vad de vill göra. Ett par av pedagogerna nämnde också hur viktigt det är att jämställdhet diskuteras aktivt ute på förskolorna. Alla pedagoger som intervjuades var medvetna om att de ibland gör skillnader mellan barnen och att det ofta beror på vad de själva har med sig i sin ryggsäck. Varför vi av någon anledning ger pojkarna mer spelrum än flickorna är en fråga som togs upp av pedagogerna. Det nämns ofta i svaren på frågorna att barnen skall bemötas utifrån vilken individ de är och inte efter vilket kön de tillhör. De barn som pedagogerna får mest uppmärksamhet var väldigt olika, några menade att det var de barn som behöver hjälp, som har svårt att följa instruktioner, de så kallade ”strulPELLarna”. Detta var barn av bägge könen. Andra pedagoger menade att det var pojkarna som krävde mest uppmärksamhet av dem. En del hävdade att det var flickorna som fick det mesta av intresset, då de gärna vill vara där de vuxna är och de skvallra på varandra. Oftast är det de barn som söker uppmärksamhet som får den mesta av pedagogernas tid. Några som vi inte heller får glömma bort enligt pedagogerna är de tysta barnen, de behöver också tid och uppmärksamhet av oss. Även när barnen inte aktivt söker uppmärksamhet var svaren delade från pedagogernas sida. En del tror att de ger flickorna och pojkarna lika mycket uppmärksamhet, andra menade att det är de barn som syns och hörs mycket får den mesta uppmärksamheten från pedagogerna. Två andra pedagoger ansåg att flickorna får mycket av deras tid, då de är verbala och lätta att prata med. En slutsats som en av pedagogerna drog var att flickorna oftast får positiv uppmärksamhet av dem och pojkarna drabbas av negativ uppmärksamhet från pedagogernas sida. En förhoppning som de pedagoger har som deltagit i intervjuerna, är att de ger alla barn lika mycket uppmärksamhet oavsett om det är flickor eller pojkar de möter. Vi vet att det inte alltid är så men ändå sättet att ändra på det är att bli mer medvetna om att vårt sätt att bemöta barnen spelar stor roll för deras möjligheter att påverka och styra över sin framtid ur ett jämställt samhälle. Detta ändras inte över i natt utan tar lång tid och det enda sättet är att vi intar ett medvetet förhållningssätt i denna fråga och fortsätter att diskutera den. Här har vi som arbetar inom förskolan ett stort ansvar vilket vi tycker framgår av de pedagoger vi har intervjuat.

7. Diskussion

I vårt arbete med att både intervjua och observera pedagogerna i hur de bemöter barnen i den fria leken med tanke på jämställdhet, har vi under arbetets gång upptäckt att pedagogerna gärna vill tro att de är mer delaktiga än vad de faktiskt är. I de intervjuer vi har gjort vill pedagogerna mena att de behandlar alla barn lika oavsett vilket kön de tillhör. När det gäller vem leken är till för så kom svaret automatiskt att den framförallt är till för barnen, men även för de vuxna då de kan använda den till att observera barnen och där se hur de fungerar tillsammans med andra barn. Det fanns även pedagoger som sa att den är till för oss så vi kan göra praktiska saker och med glimten i ögat sa att det blir lugnt för oss så vi kan vila. Pedagoger som sa detta sa det på skoj, men det ligger en del sanning i det, fast det är ingen som vill säga att så är det rakt ut. Tyvärr tror vi att det är så många gånger som den fria leken går till eftersom det sällan finns vuxna som deltar i leken. Det är som Wahlström skriver i sin bok *Pojkar flickor och pedagoger*, att begreppet fri lek kan vara svårtolkat. Sedan kan man ju undra vad som är fri lek egentligen, för oss är det något som barnen väljer själva att göra. Det kan vara att spela spel, leka i dockrummet, köra med bilar eller pärla pärlplattor, detta kan göras ihop med kamrater men också tillsammans med pedagoger. Öhman menar att i fri lek kan även pedagoger delta (Öhman 2003: 112). Precis som pedagogerna svarade i intervjuerna anser vi att den fria leken ska vara till för barnen, därmed inte sagt att pedagogerna inte ska finnas med i barnens lek. Genom den fria leken bearbeta barnen olika händelser som de har varit med om och här kan vi vuxna i deras närhet göra stora insatser för dem. En förutsättning för detta är att vi finns tillhands där barnen befinner sig när de leker. Fri lek betyder för många pedagoger att barnen leker själva, men för oss innebär den fria leken så mycket mer till exempel att vi spelar spel, läser sagor, ritar m.m. För att vi ska kalla det fri lek krävs det att barnen får möjlighet att välja och bestämma själva vad de vill göra. Det är något som vi måste träna barnen i att kunna göra, framförallt är det flickorna som behöver övas i att våga ta egna beslut och inte alltid välja som kamraten gör. När vi som vuxna är med i leken är det inte meningen att vi ska ta över och styra den utan vi ska delta på samma villkor som barnen. Om vi gör så har vi möjlighet till att stöta och hjälpa barnen när de behöver det, helt enkelt vara där. Då skulle vi antagligen slippa många av de konflikter som förekommer i den fria leken och en del av de struliga barnen skulle slippa undan från den negativa uppmärksamheten som de ofta får när vi inte ser hela händelseförloppet av det som sker. Det finns olika orsaker till att pedagogerna inte finns tillgängliga för barnen under leken. En av

anledningarna som ofta nämns av pedagogerna är att det finns så många praktiska saker som måste göras sedan är det ju så mycket papper som ska fyllas i, detta prioriterar många framför att tillbringa tid tillsammans med barnen. Andra anledningar till att det är så lite vuxna i framförallt den fria leken är att det är så stora barngrupper och barn i olika åldrar så det är svårt att hinna med allt. Men vi tror att det finns både tid och rum för alla om man bara vill. Sedan måste pedagogerna kanske börja tänka och arbeta på andra sätt än vad de gör idag.

Vi fick också svaret att eftersom det finns så många kvinnor som arbetar inom barnomsorgen blir barnen påverkade av vårt sätt att vara och det som vi har med oss. Detta kan ibland tyckas vara orättvist då det ger fler förebilder till flickorna än till pojkarna. Om det nu förhåller sig på detta vis, så har vi som kvinnor inom förskolan ett stort ansvar att vara goda förebilder för både pojkarna och flickorna. Detta anser vi ställer extra stora krav på oss och vårt sätt att bemöta och ge alla barn samma möjligheter oavsett kön, sociala förutsättningar och vilken etnisk tillhörighet de har. Det är väldigt viktigt att man som pedagog uppmärksammar sitt eget beteendemönster under den fria leken. Wahlström menar att den fria leken är en av förskolans mest könsbevarade sysselsättning (2003:185).

Efter att ha observerat pedagogerna och med de tidigare erfarenheterna av barnens fria lek som vi har med oss efter ganska många år inom förskolan anser vi att pojkar och flickor inte alltid ges samma förutsättningar utifrån pedagogernas sida i den fria leken. Som till exempel när det handlar om de finmotoriska lekarna, så som när man pärlar pärlplattor får pojkarna mer hjälp och uppmärksamhet än vad de egentligen behöver, vi tror inte att de kan själva, många gånger får de också hjälpen utan att de har bett om den. Pedagoger tror också många gånger att de inte gör någon skillnad på barnen. Därför kan det vara bra att filma. En film går inte att förneka eller komma med bortförklaringar. Där ser man svart på vitt vad som händer i realiteten. Men vi upptäckte även hur svårt det var att få resultat genom att filma den fria leken, då inte pedagogerna deltog. Det är bra att få se sanningen om hur vi pedagoger förhåller oss till barnen i den fria leken, och hur lite engagemang pedagoger visar i den fria leken tillsammans med barnen. Detta tycker vi är skrämmande då utbildad personal borde veta hur viktigt det är för barnen, och hur roligt de tycker att det är när pedagogerna är med. Vi anser att det måste finnas en jämn balans mellan att låta barnen leka själva och pedagogers medverkan i leken.

När det sedan gäller de mer grovmotoriska lekarna så hålls flickorna tillbaka genom ord som akta, var försiktig, låt bli du kan slå dig med mera. Av någon anledning tror vi som arbetar inom förskolan och även andra vuxna att flickor är mer ömtåliga än vad pojkar är. Olofsson menar att det är på grund av olika förväntningar beroende på kön begränsar vi barnens möjligheter (Olofsson 2007:77). Varför det är så har nog att göra med att vi själva har blivit uppfostrade på det viset. Detta är något som många pedagoger behöver arbeta bort, hos sig själva.

De barn som ofta får vår uppmärksamhet utan ha bett om den är ofta de som hamnar i olika konflikter med andra barn i leken, det är för det mesta de barn som inte har lärt sig lekens olika regler. Omedvetet ”pockar” de på vår uppmärksamhet, här tycker vi inte det verkar som om det gäller något specifikt kön utan det kan vara både flickor och pojkar som är dessa barn. När det gäller de här barnen måste vi som pedagoger inta ett aktivt förhållningssätt i hur vi bemöter dem. För att kunna göra det på ett bra sätt anser vi att som en bra pedagog måste vi ta vara på deras positiva sidor istället för att fokusera på deras negativa sidor som är ganska lätt att göra. Det är viktigt att vi berömmar så mycket vi kan istället för att skälla och förmana barnen. Precis som Olofsson beskriver kan vi använda leken som en metod och samtidigt få en lustfylld samvaro tillsammans (Olofsson 2007:64).

Vi får inte heller glömma bort de ”tysta och försynta” barnen som också ska ha sin del av vår uppmärksamhet och sin plats. Tyvärr är dessa barn väldigt lätta att glömma bort när de andra som syns och hörs tar mycket plats. För att alla barn ska ses och uppmärksammas för dem de är, krävs det medvetna och professionella pedagoger i förskolan.

Ibland när man diskuterar jämställdhet med andra pedagoger och vuxna kan det vara svårt att förklara vad man menar. Detta händer många gånger på grund av att vi emellanåt tar för givet att alla vet vad det är vi pratar om. Ofta när vi pratar om att vi behöver arbeta mer med jämställdhet, får man av andra höra att det inte behövs för vi gör ingen skillnad mellan barnen. Men efter att ha intervjuat och observerat pedagoger i leken anser vi att det behövs göras mycket för att pedagogerna ska kunna inta ett mer medvetet förhållningssätt i denna fråga. För om vi som pedagoger inte är medvetna i hur vi bemöter barnen, är det inte lätt att göra något för att påverka alla barns framtid oavsett om det är flickor eller pojkar vi stöter på.

Genus i arbetet som pedagog handlar om en medvetenhet kring föreställningar och omedvetna förväntningar på de bägge könen. Det handlar även om ett förhållningssätt och en medvetenhet om den makt den egna yrkesrollen ger att vidmakthålla förlegade genusystem eller att omskapa dem (Svaleryd 2005:30).

8. Referenslista

Myndigheten för skolutveckling (2003) *Hur är det ställt? Tack ojämt*. Stockholm: Liber

Nationalencyklopedins ordbok (1992). Höganäs: Bra böcker AB

Nationalencyklopedins ordbok (1993). Höganäs: Bra böcker AB

Olofsson, Britta (2007) *Modiga prinsessor och ömsinta killar*. Malmö: Lärarförbundets Förlag

Orlenius, Kennert (2003) *Värdegrunden - finns den*. Stockholm: Runa förlag

Patel, Runa & Davidsson, Bo (1994) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Statistiska Centralbyrån (2006) *På tal om kvinnor och män*. SCB, Prognosinstitutet.

SOU 2006:75, *Jämställd Förskola – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska artete*. Stockholm: Fritzes

Svaleryd, Kajsa (2005) *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket och CE Fritzes AB

Wahlström, Kajsa (2003) *Flickor, pojkar och pedagoger*. Kristanstad: UR

Öhman, Margareta (2003) *Empati genom lek och språk*. Stockholm: Liber AB

9. Bilaga 1. Intervjufrågor

Intervjufrågor

1. Hur ser du på den ”fria leken”? Vad/vem är den till för?
2. Anser du att flickor och pojkar har samma möjligheter i den ”fria leken”, eller finns det några skillnader?
3. Hur bemöter du som pedagog pojkar respektive flickor i deras lek? Bemöts de på samma sätt eller bemöts de olika på grund av vilket kön de har?
4. När barnen leker, vilka ger du då som pedagog mest uppmärksamhet tror du?
5. Om barnen inte söker din uppmärksamhet, vilka tror du då får mest uppmärksamhet av dig? Varför tror du att det är så?